

**İŞGAL İSTANBUL'UNDA ELİ KANLI BİR ÖRGÜT:
HRİSANTOS ÇETESİ**
A Bloody-Minded Organisation in Occupied İstanbul: The Gang of Hrisantos

Dr.Gürkan Fırat SAYLAN*

ÖZ

İstanbul'da bir Rum olan Hrisantos, küçük yaşlarından itibaren suç batağına bulaşmış, yaşı ilerledikçe işlediği suçların kapsam ve niteliğini artırmış, daha sonra dönemin İstanbul'unda ün salan birçok haydudu da etrafına alarak kendi adıyla anılan çetesini kurmuştur. Hrisantos, 1918'de İstanbul'un İtilâf Devletleri'nin işgali altına girmesinin ardından özellikle İngilizlerle sıkı bir işbirliğine girmiş hatta İngiliz İstihbarat Servisi'nde de görev almıştır. Bu azılı haydut, İstanbul Rumlarının gözünde de kahramanlık mertebesine yükselmiş, bilhassa Beyoğlu'nda yaşayan Rumlar kendisine yardım ve yataklık etmişlerdir. Hrisantos Çetesi de liderleri vasıtasıyla aldıkları bu desteklerle birlikte soygun, kapkaç, yaralama ve cinayet gibi birçok suç işlemiş ve çoğunluğu Türk polisi olmak üzere onlarca kişiyi acımasızca katletmiştir. Çete, İstanbul'daki emniyet güçleri tarafından 1920 yılında çöktürülmüştür.

Anahtar Sözcükler: İstanbul, Hrisantos, Zafiri Beyoğlu, Muharrem Alkor

ABSTRACT

Hrisantos who was Rum of Turkish Nationality in İstanbul was involved in crimes since he was young and he gradually increased the concept and quality of his crimes with increasing of his age. And then Hrisantos who established his own gang with his own name by taking many bandits, who were famous in İstanbul in that period, cooperated with especially English and even took charge in English secret service following occupation of İstanbul in 1918 by Entente States. The savage bandit became a hero in the eyes of Rums in İstanbul and especially Rums living in Beyoğlu aided and abetted him. With the support taken by their leader, the gang of Hrisantos committed many crimes such as: robbery, snatching, murder and pitilessly slaughtered many of the people whose majority were Turkish police. The gang was busted by security forces in İstanbul in 1920.

Key Words: İstanbul, Hrisantos, Zafiri, Beyoğlu, Muharrem Alkor

Giriş

1914'de başlayan I.Dünya Savaşı, 1918 yılına girildiğinde İttifak Devletleri (Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti, Bulgaristan) açısından yenilgiyle sonuçlandı. Nitekim gerek Bulgarların 29 Eylül 1918'de İtilâf Devletleri ile mütareke imzalaması¹ ve gerekse Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Almanya'nın da mütareke arayışı içinde olması Osmanlı Devleti'ni de aynı yola sürüklemiştir. 30 Ekim 1918'de de Osmanlı Devleti ile İtilâf Devletleri arasında Mondros Mütarekesi imzalanmıştır.²

* Araştırmacı

¹ Ali Türkgeldi, Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara 1948, s.8; Yusuf Hikmet Bayur, Türk İnkılabı Tarihi, III/IV, Ankara 1991, s.679-680.

² Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 3 Kasım 1918'de, Almanlar da 11 Kasım 1918'de İtilâf Devletleri ile mütareke imzaladılar. (Fahir Armaoğlu, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995, İstanbul 1997, s.143; Y.H.Bayur, Türk İnkılabı Tarihi, III/IV, s.691; A.Türkgeldi, Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, s.21.) Mondros Mütarekesi'nin tam metni için bkz. Seha L. Meray, Osman Olcay, Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri, Mondros Bırakılması, Sevr Antlaşması ile İlgili Belgeler, Ankara 1977, s.1-5.

Mondros Mütarekesi'nin ardından Anadolu'nun stratejik bölgelerini ele geçirmeye başlayan İtilâf Devletleri, 13 Kasım 1918'de ise donanmalarını İstanbul'a getirmişler, ardından şehre asker çıkararak başkenti haksız bir şekilde işgal etmişlerdi. Zira hukuki açıdan değerlendirildiğinde İstanbul'un işgal edilmesini gerektirecek hiçbir neden yoktu. Mondros Mütarekesi'nin 1.Maddesi, İtilâf Devletleri'ne yalnızca boğazları işgal etme yetkisini tanımaktaydı. Meşhur 7.Madde de uygulama alanına sokulamazdı, çünkü o sıralarda İstanbul'da herhangi bir karışıklık bulunmamaktaydı. İstanbul'un işgaliyle birlikte kendini gösteren bu hukuk dışı anlayış, Milli Mücadele'nin askeri açıdan zaferle neticelendiği 1922 yılına kadar İtilâf Devletleri'nin İstanbul'daki bütün faaliyetlerine de yansdı.

İtilâf Devletleri, bu süre zarfında şehirdeki birçok haneyi, işyerini ve resmi daireleri işgal etmişler, bu devletlere mensup asker ve subaylar İstanbul'un Müslüman-Türk ahalisinin onurunu zedeleyecek tutum ve davranışlar sergilemişler, uygulamaya soktukları baskı ve sindirme politikalarıyla da başkenti yoğun bir surette kontrol ve denetime tabi tutmuşlardı.

İşgal yıllarında İstanbul'da dikkati çeken bir diğer önemli husus da; İtilâf Devletleri'nin başta Ermeni ve Rumlar olmak üzere şehirdeki gayrimüslimlerle sıkı bir işbirliğine gitmiş olmalarıydı. Bu azınlıkları kendi istihbarat işlerinde kullanan işgalci güçler, İstanbul'daki şirketlere ve bazı idari makamlara genellikle bu unsurları yerleştirmişler,³ kendilerinin askerlikten muaf tutulmalarını sağlayarak⁴ onların haklarını korumaya büyük önem vermişlerdi. Nitekim bu çifte standartlı yaklaşımın olumsuz etkileri de hemen görülmeye başlandı. Özellikle Rumlar, işgal güçlerinden aldıkları destekle, Müslüman mahallelerde ev ve dükkânlara saldırmışlar, bazı Müslümanları katletmişler, birçoğunu da yaralamışlardı.

İşgal İstanbul'unda İtilâf Devletleri'nden destek gören gayrimüslimlerden biri de azılı bir katil olan Hrisantos adındaki bir Rum idi. Gaddarlığı, sadistliği ve kişilik bozuklukları ile tanınan bu Rum, İngiliz istihbaratının elemanı olarak da görev yapmıştı. Hrisantos Çetesi de liderleri vasıtasıyla arkasına aldığı bu güçle işgal İstanbul'unun üzerine adeta bir kâbus gibi çökmüştü. Birçok hırsızlık, soygun ve yaralama eylemlerinde bulunan bu çete, çoğunluğu Türk polisi olmak üzere onlarca kişinin hayatına da son vermişti.

Hrisantos'un Kimliği ve Çetenin Kuruluşu

Asıl adı Hristo Anastadiyadis Veledi Ahilya olan Hrisantos'un 26 Eylül 1914 ve 4741 sayılı sabıka fişinde, doğum tarihinin 1314 (1898) yılı olduğu,⁵ tabiiyetinin Osmanlı,

³ Mutfy-Zade K.Zia Bey, Speaking of The Turks, New York 1922, s.31; Sina Akşin, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Mutlakiyete Dönüş (1918-1919), I, İstanbul 2004, s.167-168.

⁴ S.Akşin, İstanbul Hükümetleri..., I, s.466.

⁵ Hrisantos'un doğum yılı tartışmalı bir konudur. Muharrem Alkor anılarında Hrisantos'un 1895'de doğduğunu belirtirken, (Muharrem Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, İstanbul 1952, s.7.) 9 Eylül 1920 tarihli Vakıf Gazetesi ise, Hrisantos'un öldürüldüğü 7 Eylül 1920 günü itibarıyla 26-27 yaşlarında olduğunu ifade ediyor ki; (Vakıf, 9 Eylül 1920, No.988, s.1.)

mezhebinin Rum ve sanatının da terzi çırağı olduğu yazılıdır.⁶ Beyoğlu'nda dünyaya gelen Hrisantos'un babası Ahilya, 1910 senesinde Atina'ya gitmiş ve daha sonra kendisinden haber alınmamıştır.⁷ Annesi Andernohin ise, Beyoğlu Derviş Sokağı'ndaki (sonraki adı Peremeci Sokak) bir umumhanenin işletmecisidir. Hrisantos'un bir kız kardeşi ve kendisinden beş yaş büyük olup Laternacı Koço adıyla anılan bir de ağabeyi bulunmaktaydı.⁸

Hrisantos

Çocukluğundan itibaren suç batağına bulaşmış olan Hrisantos, ağabeyi Koço ile birlikte tramvaylarda yolcuların para çantalarını kapıp kaçmakta ve bazen de annesinin işlettiği umumhaneye gelen erkeklerin paralarını çalmakta idi. Hrisantos, yaşı ilerledikçe karmanyolacılığa⁹ da başlamış, etrafına dönemin ünlü haydutlarından Zafiri'yi, Fantoma Mehmet'i, Harito'yu, Makarnacı Niko'yu ve Demirci Andon'u da alarak organize bir suç çetesi oluşturmuştu. Çetenin faaliyet sahaları; Tatavla (Şimdiki Kurtuluş semti) Papazköprü, Dolapdere, Sinanköy, Bülbülderesi ve Beyoğlu'nun arka sokakları idi.¹⁰

Hrisantos Çetesi, ilk cinayetini Boğazkesen'de muhallebicilik yapan Recep Usta adlı birini öldürerek gerçekleştirmiştir. Süt almak bahanesiyle bir gün¹¹ sabahın erken saatlerinde Recep Usta'nın Boğazkesen'deki muhallebici dükkânına giren Hrisantos,

bu durumda da Hrisantos'un doğum tarihi 1893 veya 1894 olmalıdır. İleri Gazetesi'nin 10 Eylül 1920 günkü sayısında ise Hrisantos'un öldürüldüğü sırada 23 yaşında olduğu ifade edilmektedir ki; (İleri, 10 Eylül 1920, No.950, s.1.) bu kez de doğum yılı 1897 oluyor. Alemdar Gazetesi ise, 1 Ağustos 1919 günkü nüshasında Hrisantos'un resmi evraklarda yaşının iki yıl küçük gösterildiğini belirtmektedir. (Alemdar, 1 Ağustos 1919, s.2.)

⁶ İhsan Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", Hayat Tarih Mecmuası, 1/6, (Temmuz 1970) s.62.

⁷ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.8.

⁸ İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.62; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.8.

⁹ Karmanyola: Şehir içinde ıssız yolda ölümle korkutarak yapılan soygunculuk. Bkz. Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, II, Ankara 1998, s.1222.

¹⁰ İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.62-63; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.10-11.

¹¹ Hrisantos Çetesi ile ilgili olarak yaşanan tartışmalardan biri de; bu cinayetin hangi tarihte işlendiği hususundadır. Muharrem Alkor, anılarının bir yerinde çetenin Recep Usta'yı gün ve ayını da vererek 4 Şubat 1332 Cumartesi günü öldürdüğünü ifade etmektedir ki; (M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.253.) bu durumda 4 Şubat 1332 günü Miladi takvimde 17 Nisan 1916'ya ve Cumartesi değil Pazartesi gününe tesadüf etmektedir. (Yücel Dağlı, Cumhure Üçer, Tarih Çevirme Kılavuzu, V, Ankara 1997, s.365.) Bir yerinde de olayın tarihini 1918 olarak vermektedir. (M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.11.) Alemdar Gazetesi ise, 1 Ağustos 1919 tarihli nüshasında Hrisantos'un ilk cinayetini 18 yaşında iken işlediğini belirtiyor. (Alemdar, 1 Ağustos 1919, s.2.) Hrisantos'un resmi evraklara göre 1898

Fantoma Mehmet ve Makarnacı Niko ellerindeki demir parçaları ve kamalarla 65 yaşındaki Recep Usta'yı hunharca katletmişler ve dükkândaki bir çekmeceye duran paraları da alarak kaçmışlardır.¹² Fakat Hrisantos ve arkadaşları olaydan kısa bir süre sonra tutuklanmışlar ve Divan-ı Harbi Örfi'de yargılanmaya başlamışlardır. Yargılamanın ardından katiller 15 yıl kürek cezasına çarptırılarak, tutukluluk günlerini geçirmek üzere Umumi Hapishane'ye gönderilmişler,¹³ böylece İstanbul halkı da bu azılı katillerin yakalanmasıyla birlikte rahat bir nefes almıştı. Ancak bu durum uzun sürmemişti. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından birkaç hafta sonra bir sabah gazetelerini okumaya başlayan İstanbullular şöyle bir haberle karşılaştılar:

"Katilden ve kasa hırsızlığından mevkuf olup Umumi Hapishane'de yatmakta olan Hrisantos, Zafiri,¹⁴ Makarnacı Niko ve Fantoma Mehmet, yatmakta oldukları koşullarının altından lağım açmak suretiyle firara muvaffak olmuşlardır. Zabita kendilerini şiddetle takip etmektedir."¹⁵ Böylece Hrisantos, tekrar hürriyetine kavuşmuş oluyordu. Kendisi hapishanede iken İstanbul, İtilâf Devletleri'nin işgali altına girmiş, bundan sonra Hrisantos da İstanbul'daki İtilâf Devletleri'nin temsilcileri ile ve özellikle de İngilizlerle sıkı bir işbirliğine girmişti. Yukarıda da ifade edildiği üzere İngiliz İstihbarat Servisi'nde casusluk yapmaya başlayan Hrisantos, İngilizlerden para ve silah yardımı da almaktaydı.¹⁶ Şehirdeki Rumların nazarında da kahraman mertebesine yükselmiş, özellikle Beyoğlu ve çevresindeki Rumlar, ona yardım ve yataklık etmeye başlamışlardır.¹⁷ Gerek İngilizlerin, gerekse Beyoğlu Rumlarının desteğiyle artık ölü alınamaz bir katil durumuna gelen Hrisantos, bundan sonra yakalanacağı ana dek çetesiyle birlikte seri cinayetlerini de işlemeye başlamıştı.

Hrisantos Çetesi'nin İşlediği Polis Cinayetleri

Hrisantos Çetesi'nin şehit ettiği ilk Türk polisi ise, Taksim Polis Merkezi personelinden Mehmet Efendi'dir. Mehmet Efendi bir gece görev yaptığı merkeze doğru giderken, Hrisantos ve arkadaşları tarafından sokak ortasında tecavüze uğramakta olan Madam Despina adlı bir kadının yardımına koşmuş, fakat olay yerine geldiği sırada

doğumlu olduğu göz önünde tutulunca 1916'da 18 yaşını ikmal etmiş oluyor. 9 Eylül 1920 tarihli İleri Gazetesi ise, Hrisantos'un Muhallebici Recep'i 1915 yılında katlettiğini ifade ederken, (İleri, 9 Eylül 1920, No.949, s.1.) yine aynı günkü Vakit Gazetesi de, Hrisantos'un ilk cinayetini bundan beş sene evvel, yani 1915 yılında işlediğini belirtmektedir. (Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1.) İhsan Birinci ile Ağâh Özgüç de Recep Usta'nın öldürülmesiyle ilgili olarak 1918 tarihini vermektedirler. (İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.63; Ağâh Özgüç, "Hrisantos'u Kim Öldürdü?", Popüler Tarih Dergisi, Sayı:21, (Mayıs 2002) s.47.)

¹² Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.11-14.

¹³ Alemdar, 1 Ağustos 1919, s.2; Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; İleri, 10 Eylül 1920, No.950, s.1.

¹⁴ Hrisantos, Fantoma Mehmet ve Makarnacı Niko Umumi Hapishane'de tutukluluk günlerini geçirmekteler iken Zafiri de bir başka suçtan dolayı yakalanarak aynı hapishaneye atılmıştı. (M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.14.)

¹⁵ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.14; A.Özgüç, "Hrisantos'u Kim Öldürdü?", s.47.

¹⁶ Hüsametdin Ertürk, İki Devrin Perde Arkası, (Yazan: Samih Nafiz Tansu), İstanbul 1957, s.255.

¹⁷ Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1.

Hrisantos ve arkadaşlarının kurşunlarıyla hemen orada hayatını kaybetmişti.¹⁸ Bu cinayetin ardından Hrisantos ile diğer çete elemanlarının yakalanması için İstanbul'daki emniyet güçleri tarafından sıkı bir takip harekâtı başlatılmıştı. Bu işte görev alanlardan biri de Fahri Efendi adında bir komiserdi. Fahri Efendi, yanına aldığı üç polis memuruyla birlikte Hrisantos'un peşine düşmüş, ancak yaptığı plan başarısız olunca, ansızın karşısına çıkan Hrisantos tarafından öldürülmüştü.¹⁹ Çetenin polis cinayetleri henüz yeni başlıyordu.

Komiser Fahri'nin öldürülmesinden yaklaşık üç ay kadar sonra bir gece Hrisantos ve arkadaşları Beyoğlu Ziba Sokağı'nda, Taksim Polis Merkezi'nde görevli Komiser Muavini Hüsnü Bey ve Polis Memuru Ali Efendi ile karşılaşmışlar ve bu memurlardan daha çabuk hareket ederek silahlarını almaya muvaffak olmuşlardı. Olay duyulduktan sonra Hrisantos ve arkadaşlarını takip için birçok polis merkezinden gruplar gönderilmiş ve Dolapdere Merkezi'nden gönderilen Polis Memuru İbrahim Efendi çete üyeleri ile karşılaşmıştı. Hrisantos, takip edildiğini anlayınca tabancasını çekerek ateşlemeye başlamış ve mermilerden biri İbrahim Bey'in kafasına isabet edince, bu polis memuru da olay yerinde hayatını kaybetmişti.²⁰

Çetenin polis cinayetleri artık aralıksız bir şekilde devam ediyordu. Soğuk bir kış günü, Hrisantos ile arkadaşı Zafiri, gizlice esrar içilen bir kahvehaneden çıkıp da Avangeliya Kilisesi'ne yaklaştıkları vakit o sırada ayakkabılarını boyatmakta olan Polis Memuru Abdurrahman Efendi'yi görmüşlerdi. Abdurrahman Efendi'nin de kendilerini takip etmekte olduğunu iyi bilen bu iki haydut, ansızın polis memurunun üzerine saldırmışlar ve belinden tabancasını almak istemişlerdi. Ancak Abdurrahman Efendi'nin karşı koymasız üzerine derhal silahlarını ateşlemişler ve kendisinin ölümüne sebebiyet vermişlerdi.²¹

Türk polisini öldürmek çete için artık sıradan bir hadise haline gelmişti. Bir gün Bülbülderesi'nde devriye gezen polis memurları Cemal ve Hüseyin Efendiler, Acem Ali adlı bir şahsın işlettiği kahvehanede kumar oynatıldığından şüphelenerek kahvehaneye ani bir baskın yapmışlardı. Gerçekten de burada Hrisantos ile diğer çete elemanları kumar oynamaktaydılar. İki polis içeri girince alışıldığı üzere derhal silahlarına davranan çete üyeleri, Polis Memuru Cemal Efendi'yi öldürmüşler ve meydana gelen arbededen yararlanarak kaçmışlardı.²²

Bu son cinayetin ardından, Hrisantos'un yakalanması İstanbul Polisi için vazifeden çok artık bir namus meselesi halini almıştı. Hrisantos'u ölü veya diri olarak yakalamaya ant içen İstanbul polislerinden birkaçı da Pehlivan lakaplı Komiser Mehmet Efendi ile memurlardan Hacı Şükrü, Osman ve Beşiktaşlı Rüştü Efendiler idi. Bu dört

¹⁸ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.16-17; İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.63.

¹⁹ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.20-23; İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.63.

²⁰ İleri, 10 Eylül 1920, No.950, s.1; Vakıf, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.24-25.

²¹ Vakıf, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.63.

²² M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.35-36.

kişilik ekip, başta Hrisantos olmak üzere çetenin diğer elemanlarını yakalamak için sıkı bir takip harekâtına girişmişlerdi. Yaklaşık üç hafta süren bir takibin ardından, ekip nihayet çete elemanlarıyla Dolapdere'de karşılaşmış ancak iki taraf arasında yapılan çarpışma neticesinde çetenin hiçbir elemanı yakalanamadığı gibi polis memurlarından Osman Efendi de şehit düşmüştü.²³

Arkadaşlarının, Hrisantos Çetesi tarafından birer birer şehit edilmesi, İstanbul polisinin içindeki intikam ateşini iyice alevlendirmiş, Hrisantos ve adamlarının takibine hız verilmişti. Nihayet bir gece katillerin Taksim Çeşme Sokağı'ndaki bir evde toplanacakları haber alınmış ve Taksim Merkezi'nde görevli polisler tarafından ev abluka altına alınmıştı. Ancak bu tertibat da netice vermemiş, Hrisantos ve arkadaşları yine yakalanamamış, hatta meydana gelen çarpışmada Nuri Efendi de şehit düşen polisler arasına katılmıştı.²⁴ Bu cinayeti, bir gece Galata'da Todori'nin Meyhanesi adlı bir yerde mıntıka devriyelerinden Mehmet'in öldürülmesi takip etti.²⁵

Hrisantos Çetesi'nin Çökertilmesi

Bu cinayetlerin ardından Hrisantos yakalanamayacak olsa da nihayet çeteye ağır darbeler vurulmaya başlandı. Bu darbelere ilki; Hrisantos'un sağ kolu durumundaki Zafiri'nin ikinci Şube Müdür Muavini Faik Bey tarafından öldürülmesidir. Faik Bey, bir müddetten beri izini sürdüğü Zafiri'nin, Kalyoncukolluğu'ndaki bir muhalebeci dükkânına girdiğini haber alınca derhal bahsi edilen dükkâna giderek katilin karşısına çıkmıştı. Faik Bey burada Zafiri'nin hüviyetini sormuş, Zafiri ise buna karşılık cebinden çıkardığı tabancasıyla Faik Bey'e doğru ateş etmiştir. Ancak Zafiri'nin böyle bir teşebbüste bulunacağını önceden tahmin eden Faik Bey, ani bir hareketle eğilmiş fakat yine de kurşun göğsünün sol tarafına isabet etmiştir. Faik Bey, yaralanmasına rağmen kendini derhal toplayarak Zafiri'ye altı el ateş etmiş ve bu kanlı katili öldürmeye muvaffak olmuştur. Kendisi daha sonra, silah seslerini duyarak olay yerine gelen polisler tarafından İngiliz Hastanesi'ne kaldırılmıştır.²⁶

Bu hadise gerek Osmanlı Devleti'nin üst düzey bürokratik kademelerinde gerekse İstanbul halkı arasında büyük bir sevince sebebiyet vermişti. Nitekim öncelikle Padişah tarafından bir irâde-i seniyye²⁷ yayımlanarak Faik Bey'e üçüncü dereceden Osmanî Nişanı verilmiş,²⁸ dönemin Dahiliye Nazırı Adil Bey, İngiliz Hastanesi'ne giderek tedavisi devam eden Faik Bey'e bu nişanı, bizzat kendi eliyle takmıştır.²⁹ Dahiliye Nezâreti, vazifesinde gösterdiği bu üstün gayreti nedeniyle Faik Bey'i 150 Lira ikramiye

²³ Vakıf, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.47-50.

²⁴ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.51-55.

²⁵ İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.63.

²⁶ Sabah, 16 Ağustos 1919, No.10687, s.3.

²⁷ Padişah emri, buyruğu. (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, (Hazırlayan: Ferit Devellioğlu), Ankara 2002, s.445.)

²⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A.), Dahiliye Kalemî Mahsus (DH.KMS.), Dosya No:55/1, Gömlek No:15.

²⁹ Sabah, 16 Ağustos 1919, No.10687, s.3.

ile de ödüllendirmiştir.³⁰ Yine Dahiliye Nezâreti tarafından çeşitli vilayet ve mutasarrıflıklara gönderilen bir yazıda, Faik Bey gibi vazifelerini iyi bir surette yerine getirecek olan diğer zabıta memurlarının da mükâfatlandırılacakları bildirilmiştir.³¹

Hrisantos Çetesi'ne vurulan bir diğer ağır darbe de çetenin önemli elemanlarından Harito'nun öldürülmesidir. Harito çeteye katılmadan önce Beyoğlu'nda İranlı bir tütüncüyü, soymak maksadıyla öldürmüş ve yakalanarak idama mahkûm edilmiş, daha sonra da cezası 101 yıl hapis cezasına çevrilmişti. Bu arada İstanbul'u işgal eden İtilâf güçleri, şehirdeki hapishanelerde bulunan gayrimüslim tutukluları birer bahane ile hapishanelerden salıvermekteydiler. Bu uygulamayla birlikte Harito da tutuklu bulunduğu hapishaneden salıverilmişti. Harito, hapishaneden çıktıktan sonra Hrisantos Çetesi'ne katılmış, bazen çeteye birlikte bazen de yalnız başına çeşitli soygunlar gerçekleştirmişti. Bu soygunlarının ardından Harito, tekrar yakalanarak bu kez de Beyoğlu Tevkifhanesi'ne gönderilmiş ise de bir yolunu bularak buradan kaçmıştı.³²

Harito, Beyoğlu Tevkifhanesi'nden kaçtıktan sonra da soygun faaliyetlerine kaldığı yerden devam etmişti. Bu azılı haydut, Aynalıçeşme'de Emin Camii Şerifi civarında oturan ve her zaman çantasıyla birlikte evine giden George adında bir sarrafi gözetleyerek, akşamüstü dükkânına girerken bu sarrafi öldürmüş ve içinde beş bin lira bulunan bir çantayı da alıp kaçmış, arkasından koşan bir bekçiye de ateş ederek onu da yaralamıştı.³³

Bu olayı müteakip, İstanbul polisi tarafından Harito'nun da yakalanması işine hız verilmişti. Nihayet 7 Ocak 1920 gecesi İstanbul Polis Müdüriyeti sivil polislerinden Ali Rıza ve Ahmet Vefik Efendiler Kalyoncukolluğu'nda devriye gezerlerken, Topçular Sokağı'na geldikleri vakit Harito ile karşılaşmışlar, derhal harekete geçerek Harito'yu kımıldayamayacak bir surette sıkıştırmışlardı. Polislerin elinden kurtulamayacağını

Harito

³⁰ B.O.A., DH.KMS., D.N.55/1, G.N.15.

³¹ B.O.A., Dahiliye Emniyet-i Umumiye Asayiş (DH.EUM.AYŞ.), D.N.45, G.N.11.

³² M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.132, 247; İleri, 9 Eylül 1920, No.949, s.1; B.O.A., DH.EUM.AYŞ., D.N.29, G.N.113.

³³ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.250.

³⁴ B.O.A., DH.EUM.AYŞ., D.N.29, G.N.113.

anlayan Harito, yarın teslim olacağını söyleyerek yortu olan bugün için serbest bırakılmasını teklif etmişse de polisler bu teklife doğal olarak itibar etmemişlerdi. Bunun üzerine Harito, silahını çıkararak memurlara bir el ateş ettikten sonra silahının tutukluk yaptığını görünce cebinden ikinci bir silah çıkarmış ve bir el daha ateş etmiş, ancak polislerden Ali Rıza Efendi, Harito'nun silahını elinden almaya, kendisine de bir el ateş etmeye muvaffak olmuştur. Harito bundan sonra üçüncü bir silah çıkarıp polisleri ateş etmeye başlamışsa da yapılan çarpışmanın ardından başına ve bacağına isabet eden kurşunlar nedeniyle olay yerinde hayatını kaybetmiştir.³⁴

Çetenin ikinci ve üçüncü adamları öldürülünce, artık Hrisantos için de zor bir süreç başlamış, bir süre ortalıkta gözükemez olmuştu. Bu dönemi sıkıntısız bir şekilde atlatabilmek için kimlik değiştirmek zorunda kalmış, “Doktor Yani” isminde sahte bir kimliğe bürünerek dış görünümünü tepeden tırnağa değiştirmişti. Ancak yine de Hrisantos’un işlediği polis cinayetleri henüz bitmemişti. Bir gece Hrisantos ile çetenin diğer elemanlarından Demirci Andon, Ziba Sokağı’nda bulunan bir evde içki içip eğlendikten sonra dışarı çıktıkları vakit Polis Memuru Necati Bey ve Bekçi Sabri Efendi ile karşılaşmışlardı. Haydutlar kendilerine yöneltilen dur ihtarına karşılık ateş etmeye başlayarak Necati Bey ile Sabri Efendi’nin de şehit düşmesine sebebiyet vermişler, olayın ardından yapılan takibata rağmen katiller bir türlü bulunamamıştı.³⁵

Bu iki görevliyi de katletmesinden cesaret alan Hrisantos, arkadaşları ile tekrar eski günlerine dönerek yeniden soygunculuğa başlamıştı. Bu kez hedefte Mihail isminde bir sarraf vardı. Ancak bu soygun işinde işler tersine dönecek, yapılan soygunla birlikte Sarraf Mihail’in iki kardeşi öldürülmesine rağmen çete elemanlarından Makarnacı Niko yakalanacaktı. Niko yakalandıktan sonra, yapılan sorgusunda çetenin elemanları ve faaliyetleriyle ilgili birçok bilgiyi de İstanbul polisiyle paylaşmıştı. Bu bilgiler üzerinden hareket eden İstanbul Polis Teşkilatı da kısa süre sonra çetenin bir diğer önemli ismi Fantoma Mehmet’i Bülbülderesi’nde saklandığı bir evde ele geçirmiştir.³⁶

Hrisantos ile çetenin diğer üyelerini de ele geçirmeye çalışan emniyet güçleri takiplerine aralıksız devam ediyordu. Bu takiplerin neticesi olarak çete elemanlarından Demirci Andon da Galata’da bir apartman dairesinde kısırılmış, fakat kendisini yakalamak isteyen polisler ateş açmıştı. Meydana gelen çarpışma neticesinde Andon,

³⁵ M.Alkor, Hrisantos’u Ben Öldürdüm, s.68-73.

³⁶ M.Alkor, Hrisantos’u Ben Öldürdüm, s.77. Ancak Fantoma’nın tutukluluk günlerini geçirmek üzere sevk edildiği Umumi Hapishane’de rahat durmadığı bazı arşiv belgeleriyle sabittir. Nitekim kendisi iki kere firara teşebbüs etmiş, ancak her iki girişiminde de amacına ulaşamamıştır. İlk firar teşebbüsünü 14 Ağustos 1920’yi 15 Ağustos’a bağlayan gece gerçekleştiren Fantoma Mehmet, aynı hapishanede tutuklu bulunan ve 15 yıl hapis cezasına çarptırılmış olan Çiroz lakaplı Hüsamettin adında bir mahkûmla beraber kaçmaya çalışmıştır. Bu iki mahkûm yatsı namazını kılmak bahanesiyle koşullarının penceresine çıkmışlar ve pencerenin yakınında bulunan bir ağaca sarılmak suretiyle duvarı aşmışlar ve hapishanenin mehterhane tarafına geçmişlerdir. Burada kapının kapalı olduğunu gören firariler, daha sonra, o gün itibarıyla boş durumda olan ve cinayetten yükümlü olanların kaldığı koğuşa geçmişler ve koğuşun demir parmaklıklarını sökmeğe başladıkları sırada Kontrol Nöbetçisi Jandarma Başçavuş Hayri Efendi tarafından yakalanmışlardır. Fantoma’nın ikinci firar teşebbüsü ise 1920 yılının Ekim ayında gerçekleşmiştir. Fantoma, bir hafta boyunca lazım gelen tedarikleri yerine getirip, kendisine yardım edecek bazı mahkûm arkadaşlarını da bulduktan sonra 15 Ekim 1920 günü yattığı koğuştaki bir delik açarak zemin katına inmiş ve burada bir tünel kazmaya başlamıştır. 11 gün sonra bu tünelin uzunluğu 5, genişliği de 1 metreye, yüksekliği ise 70 cm.ye ulaşmıştı. Fantoma’nın tünelde çalıştığı bu 11 gün zarfında işbirliği yaptığı mahkûm arkadaşları da kendisine yiyecek ve su yardımıyla bulunmuşlardı. Ancak 26 Ekim 1920 günü Fantoma Mehmet kazdığı tünelde çalışırken yine yakalandı. (B.O.A., Dahiliye Mebânî-i Emîriye ve Hapishaneler Müdüriyeti (DH.MB.HPS.M.), D.N.43, G.N.59; D.N.44, G.N.47; D.N.44, G.N.56.)

kolundan yaralanarak teslim olmuş³⁷ ancak Polis Memuru Sait Efendi de hayatını kaybetmişti.³⁸ Bunun üzerine Dahiliye Nezâreti 27 Nisan 1920'de Meclis-i Vükelâ'ya³⁹ bir tezkere sunarak Sait Efendi'nin yardıma muhtaç durumda bulunan ailesine münasip miktarda para yardımında bulunulmasını talep etti. Konu Meclis-i Vükelâ'nın 3 Mayıs 1920 günkü oturumunda görüşülerek gerek Sait Efendi'nin üstün hizmetlerinden ve gerekse ailesinin yardıma muhtaç bulunduğu anlaşılmasından dolayı hazinece aileye 300 Lira verilmesi karar altına alınmıştı.⁴⁰

Fantoma Mehmet

Hrisantos'un ele geçirilememiş olmasına rağmen, çete nihayet çökertilmişti. Hrisantos da etrafındaki çemberin iyiden iyiye daraldığının farkındaydı. Artık İstanbul'da barınması, soygunlarına devam edebilmesi mümkün görünmüyordu. Üstelik İstanbul'da kaldığı süre içinde yakalanması da an meselesiydi. Tüm bu nedenlerden ötürü sevgilisi Eftimya ile birlikte 1920 yılının Mart ayında Yunanistan'a kaçtı.⁴¹ Hrisantos, Yunanistan'a varınca Pire'ye yerleşmiş ve burada bir meyhane işletmeye başlayarak İstanbul'daki yaşantısının aksine sükûnetli bir hayat geçirmeye başlamıştır. Fakat bu durum uzun sürmemiş, Pire'de görev yapan Panayot isminde bir jandarmanın, sevgilisi Eftimya'ya âşık olup onu rahatsız etmesi üzerine bu jandarmayı da öldürmekten çekinmemiştir. Bundan sonra eski günlerinde olduğu gibi Yunanistan'da da kaçak bir hayat sürmeye başlayan Hrisantos, cinayetin ardından hemen Selanik'e gitmiştir. Bu arada Pire'de yalnız kalan Eftimya da, yabancı olduğu bu topraklarda tek başına yaşayamayacağını düşündüğünden İstanbul'a geri dönmüş,⁴² bu duruma çok içerleyen Hrisantos da Eftimya'yı öldürmek amacıyla Aşil Anastasyadis namına sahte bir Yunan pasaportu alarak bir İngiliz nakliye gemisiyle 1920 yılının Eylül ayı başlarında tekrar İstanbul'a gelmiştir.⁴³

Hrisantos'un Öldürülmesi

Hrisantos, İstanbul'a döndükten sonra, kendisi Yunanistan'da iken şöhreti gitgide artan ve o dönemlerde İstanbul polisi tarafından sıkı bir şekilde takip edilen Nobar isminde Ermeni asıllı bir haydutla irtibat kurmuştur. 6 Eylül 1920 gecesi Dolapdere Polis Merkezi'nde görevli memurlar Nobar'ın evinin etrafında pusu kurarak kendisini beklemeye başlamışlardı. Nihayet aradan yarım saat kadar geçtikten sonra iki şahıs evin önüne gelerek beklemeye başlamışlar, polislerin dur ihtarına ateşle karşılık

³⁷ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.77.

³⁸ B.O.A., Meclis-i Vükelâ Mazbatası (MV.), D.N.219, G.N.4.

³⁹ Bugünkü Bakanlar Kurulu.

⁴⁰ B.O.A., MV., D.N.219, G.N.4.

⁴¹ Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1.

⁴² M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.86-119.

⁴³ Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; Alemdar, 9 Eylül 1920, s.1; H.Ertürk, İki Devrin Perde Arkası, s.258. Hüsamettin Ertürk, anılarında Hrisantos'un Yunanistan'da kaldığı süre içinde birçok kimseyi haraca bağladığını, bir köyü basarak birkaç kişiyi de yaraladığını belirtmektedir. Bkz. H.Ertürk, İki Devrin Perde Arkası, s.258.

vermişlerdi. Meydana gelen çarpışmanın ardından şüpheliler süratle olay yerinden kaçmışlar ve yakalanamamışlardı.⁴⁴

Hadisenin ertesi günü Dolapdere Polis Merkezi'ne gelen Eftimya'nın babası Meyhaneci Brava, Hrisantos'un İstanbul'a döndüğünü ve kendisiyle kızının hayatının tehlikede olduğunu söylemiş ve Hrisantos'un Balıkçı Agaton isminde birinin Tatavla Direkçibaşı Sokağı'ndaki evinde yaralı olarak kaldığı bilgisini vermişti. Nitekim yapılan tahkikat sonrasında bir önceki gece meydana gelen çarpışmanın ardından kaçan şüphelilerin Nobar ile Hrisantos olduğu kesinleşmiş ve olay sırasında Hrisantos'un bacağından yaralandığı da anlaşılmıştı.⁴⁵

Muharrem (Alkor) Bey

Bundan sonra Dolapdere Polis Merkezi Komiseri Hasan Tahsin Bey ile Komiser Yardımcısı Muharrem (Alkor) Efendi⁴⁶ Balıkçı Agaton ile temasa geçerler. Yapılan plan şudur: 7 Eylül 1920'yi 8 Eylül'e bağlayan gece Agaton'un evi önden ve arkadan polislerle kuşatılacaktır. Hrisantos, evin arka tarafında bahçeye bakan zemin kattaki bir odada yatmaktadır. Evin bu kısmı da Komiser Yardımcısı Muharrem ile polis memurlarından Cafer Tayyar Efendiler tarafından kuşatılacak, kendileri odanın penceresine kadar sokulacaklardır. Bu arada Agaton da evine giderek olağanüstü bir durum yokmuşçasına Hrisantos'a yemeğini ve ilaçlarını verecek, kendisine uyumasını tavsiye edip başında nöbet bekleyeceğini söyleyerek Hrisantos'un silahlarını alacaktır. Hrisantos uykuya geçince Agaton, karar kılınan parola gereğince iki kez kuvvetli bir şekilde öksürecek ve hemen odanın penceresinde beklemekte olan Muharrem ve Cafer Tayyar Efendiler içeriye girecekler, olur da Hrisantos evin ön tarafından kaçmaya çalışırsa burada da Komiser Tahsin Bey ile birlikte bekleyen diğer polisler tarafından kısıtlanacaktır.⁴⁷

Evin etrafında alınan tertibat tamamlanmıştı. İşgal İstanbul'unun üzerine kâbus gibi çöken çetenin elebaşı Hrisantos artık son saatlerini yaşıyordu. Ancak bu arada bir aksilik oldu. Muharrem ve Cafer Efendiler, Hrisantos'un yattığı odaya yavaşça yaklaşırken istemeden çıkardıkları sesler yüzünden Hrisantos da uyanmış ve pusuya düşürüldüğünü anlayarak Agaton'un elinden silahlarını alıp pencereden dışarıya doğru

⁴⁴ Alemdar, 9 Eylül 1920, s.1; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.140-142.

⁴⁵ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.207-211.

⁴⁶ Muharrem Alkor; sinema sanatçısı Selda Alkor'un babasıdır. (A.Özgüç, "Hrisantos'u Kim Öldürdü?", s.46.) Muharrem Alkor'un memuriyet hayatı hakkında detaylı bilgi için Bkz. Eyüp Şahin, Türk Polis Teşkilatının Şanlı Geçmişinde ve Cumhuriyet'e Giden Yolda İz Bırakan Polisler, Ankara 2004, s.432-438.

⁴⁷ M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.211-212, 216.

ateş etmeye başlamıştı. Muharrem ve Cafer Tayyar Efendiler de bu ateşe karşılık vermişler ve bir ara Hrisantos'un ateşi kesmesi üzerine hızlıca pencereden odaya dalmışlardı. Bundan sonra Muharrem Efendi polis katilinin yaralı bir şekilde yerde kıvrandığını görünce derhal üzerine atılmış ve Hrisantos'un elinden silahlarını almak isterken, katil son bir hamleyle silahını ateşleyerek Cafer Tayyar Efendi'nin karnından yaralanmasına sebebiyet vermişti. Ancak Cafer Tayyar Efendi tekrar doğrularak şarjöründeki bütün mermileri yaralı Hrisantos'un üzerine boşlatmış, azılı haydut son nefesini bu kurşunlarla vermişti.⁴⁸ Onca masum insanın ve şehit düşen polislerin intikamı nihayet alınmıştı.⁴⁹

Cafer Tayyar Efendi

Hrisantos'un cesedi önce Dolapdere Polis Merkezi'ne götürülmüş, burada Sinanköy Kilisesi Papazı'na teslim edilmiş ve Hrisantos, Papazköprü, Tatavla, Dolapdere ve Pangaltı Rumlarının da katıldığı bir tören ile kilise yakınındaki bir mezarlığa defnedilmiştir.⁵⁰

Hrisantos'un öldürülmesi gibi büyük bir vazifede emeği görülen Dolapdere Polis Merkezi Komiseri Tahsin Bey'e, Komiser Yardımcısı Muharrem ve Polis Memuru Cafer Tayyar Efendilere beşinci rütbeden Mecidiye Nişanı⁵¹ ile 100 lira ikramiye verilmiş,⁵² Muharrem Efendi komiserliğe, Cafer Tayyar Efendi de komiser yardımcılığına terfi ettirilmişlerdir.⁵³ Balıkcı Agaton da bir dilekçe vererek Hrisantos'un ele geçirilmesinde emniyet güçlerine yardım ettiğini gerekçe göstererek devletten nakdi mükâfat istemiştir.⁵⁴

⁴⁸ Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; İleri, 9 Eylül 1920, No.949, s.2; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.215-226.

⁴⁹ Çetenin, Hrisantos'un da bizzat iştirak ederek katlettiği kişiler arasında; Teopolos adında bir manifaturacı, bir gümrük memuru, Mihran adlı bir fabrikatör (azmettirici olarak), Aleksandros isminde bir tüccar ile karısı ve Lerzan Fikri ile Gönenli Muharrem Efendi adlarında polisler de bulunmaktadır. Bkz. M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.38-40, 158-161, 241-242, 245-246; Ali Karayaka, "Mütareke Yıllarında (1919-1920) İstanbul'da İşgal Güçlerinin Himayesinde Bir Katili Şerir; Hrisantos", Polis Dergisi, XI/45, (2005) s.212; H.Ertürk, İki Devrin Perde Arkası, s.257-258.

⁵⁰ İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.66; A.Karayaka, "İstanbul'da Bir Katili Şerir; Hrisantos...", s.213.

⁵¹ B.O.A., Dosya Usûlü İradeler Tasnifi (İ-DUİT.), D.N.63, G.N.108.

⁵² M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.238.

⁵³ A.Karayaka, "İstanbul'da Bir Katili Şerir; Hrisantos...", s.213.

⁵⁴ B.O.A., DH.EUM.AYŞ., D.N.53, G.N.26. Şu ana dek ortaya konulan çeşitli kaynakların adlarından da anlaşılacağı üzere kamuoyunda Hrisantos ile ilgili yaşanan tartışmaların başında kendisini kimin öldürdüğü gelmektedir. İhsan Birinci Hrisantos'un Balıkcı Agaton tarafından öldürüldüğünü iddia ederken (İ.Birinci, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", s.66.)

Hrisantos'un öldürülmesi, Türk polis teşkilatının tarihinde ayrı bir yer tutmaktadır. Muharrem Alkor'un Hrisantos'u vurduğu silah bugün hâlâ polis müzesinde sergilenmektedir. İşgal yıllarında İstanbul'u kana bulayan Hrisantos'un hayatı daha sonra kaleme alınan çeşitli romanların yanı sıra Türk sinemasında İstanbul Kan Ağlarken (1952) ve Üç Namus Bekçisi (1969) adlı iki ayrı filme de konu olmuştur.⁵⁵

Altemur Kılıç anılarında Hrisantos'un, babası Kılıç Ali'nin yakın arkadaşı Samuel Efendi adlı bir polis şefi tarafından öldürüldüğünü ifade etmektedir. (Altemur Kılıç, Kılıç'tan Kılıç'a Bir Dönemin Tanıklığı, İstanbul 2005, s.1.) Ancak başta arşiv belgeleri ile dönemin gazeteleri ve hatıralar incelendiğinde ortaya çıkan sonuç; Hrisantos'u Muharrem ve Cafer Tayyar Efendilerin öldürdüğü ve Balıkçı Agaton'un da bu işte polise yardım ettiği yönündedir. Bkz. B.O.A., İ-DUİT., D.N.63, G.N.108; B.O.A., DH.EUM.AYŞ., D.N.53, G.N.26; Vakit, 9 Eylül 1920, No.988, s.1; İleri, 10 Eylül 1920, No.950, s.1; Alemdar, 9 Eylül 1920, s.1; M.Alkor, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, s.225-226.

⁵⁵ A.Özgüç, "Hrisantos'u Kim Öldürdü?", s.49.

استانبول ولایتی حکامتینده

دولت
کلیه

مکتوب

شعبه : آسایش
عمومی
مخصوصی

عطفیو افق حضرتی

شقی مشهور خریسانطوسک رفیقو فخرینک درتکی خصوصیه صیغی نریکده ایقاید ابراز مآثر ضاعاری ایدده
بولیسی مدیرتعمومیکی آکیمی سبقر مدیر معارفی خاتونر بکک اوجی ربه ده عثمانی نمانده نیشاید تطبیقی مقرون
ماعدو سینه جناب یادشکی ، وطن و مومنی لیره آیر وجه یوزالای لیرا اکر ایدده اعصه ایدسدر خاتونر بکک شو
حرکتتجهان و حتمتدیرنه اتمک ایددغه نف موردعلری وقار و جدتیه خصیه ایقاید بکل عقدرت ایدد
وای باب تفاوت و اساتیک در دستری خصوصیه صیغی محدودصری کوریده جک اولدده مؤخریه ضابطینک
درجه ماعینه کوره نظرم مقامات اوله عقدرتک ایجاب ایددده تبلیغی تعمیماً توفیه اولخور اولیابیده مردان
عرفت میده ادرکدرسا ری اقصیه لایحه و ای اقسامینک
را خدیو نالری

Çete elemanlarından Zafiri'yi ele geçiren İkinci Şube Müdür Yardımcısı Faik Bey'e üçüncü rütbeden Osmanî Nişanı ve Yüz Elli Lira ikramiye verildiğine dair Dahiliye Nezâreti tarafından İstanbul Valiliği'ne gönderilen yazı. (B.O.A., DH.EUM.AYŞ., D.N.45, G.N.II.)

عوضای حساب صدرتاهی

تذکره
 خلافتی
 امین
 شعبه : مأموریه
 عمومی
 خصوصی ۱۰۶۱۶

معرضه حساب کتبه کرد

شماره دادنامه ۱۰۶۱۶ تاریخ ۱۰۶۱۶ و ۱۰۶۱۶ شماره قضاة کردی هواییدر . شخصی فریادگوسک سنا استخوانده
 قضای مشهور اولون دولاب دره سفیری نسبه افریسی معارض محرم دولیسی سوری همدرد اقدیرک سجی زردن مجیدی شان
 زینانی ابد تلخیصی نسبه ایسبرک تزلیم قندان اراده سینه لاجرمی لغا تقدیم نسبه اولفله انقای مقصای منوط آری عالی حساب
 قضاة کردی اولیای اروفرمان حضرت مع الارکره ۱ محرم ۱۰۶۱۶ و ۱۰۶۱۶ سرده کردی
 اهدیه کردی

Hrisantos'un yakalanmasında hizmetleri görülen Dolapdere Başkomiseri Tahsin, Komiser Yardımcısı Muharrem ve Polis Memuru Cafer Tayyar Efendilerin beşinci dereceden Mecidiye Nişanı ile ödüllendirildikleri. (B.O.A., İ-DUİT., D.N.63, G.N.108.)

KAYNAKÇA**I-Arşivler****Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A.)**

Dahiliye Kalemi Mahsus (DH.KMS.)

Dahiliye Emniyet-i Umumiye Asayiş (DH.EUM.AYŞ.)

Dahiliye Mebânî-î Emîriye ve Hapishaneler Müdüriyeti (DH.MB.HPS.M.)

Meclis-i Vükelâ Mazbatası (MV.)

Dosya Usûlü İradeler Tasnifi (İ-DUİT.)

II-Sürelî Yayınlar**A-Gazeteler**

Alemdar

İleri

Sabah

Vakit

B-Dergiler

Hayat Tarih Mecmuası

Popüler Tarih Dergisi

Polis Dergisi

III-Kılavuz ve Sözlükler

Türkçe Sözlük, II, Türk Dil Kurumu, Ankara 1998.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, (Hazırlayan:Ferit Devellioğlu), Ankara 2002.

DAĞLI, Yücel, ÜÇER, Cumhure, Tarih Çevirme Kılavuzu, V, Ankara 1997.

IV-Hatıralar

ALKOR, Muharrem, Hrisantos'u Ben Öldürdüm, İstanbul 1952.

ERTÜRK, Hüsamettin, İki Devrin Perde Arkası, (Yazan: Samih Nafiz Tansu), İstanbul 1957.

KILIÇ, Altemur, Kılıç'tan Kılıç'a Bir Dönemin Tanıklığı, İstanbul 2005.

Mutfy-Zade K.Zia Bey, Speaking of The Turks, New York 1922.

TÜRKGELDİ, Ali, Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara 1948.

V-Araştırma Eserleri

AKŞİN, Sina, İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Mutlakiyete Dönüş (1918-1919), I, İstanbul 2004.

ARMAOĞLU, Fahir, 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995, İstanbul 1997.

BAYUR, Yusuf Hikmet, Türk İnkılâbı Tarihi, III/IV, Ankara 1991.

MERAY, Seha L., OLCAY, Osman, Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri, Mondros Bırakışması, Sevr Antlaşması İle İlgili Belgeler, Ankara 1977.

ŞAHİN, Eyüp, Türk Polis Teşkilatının Şanlı Geçmişinde ve Cumhuriyet'e Giden Yolda İz Bırakan Polisler, Ankara 2004.

VI-Makaleler

- BİRİNCİ, İhsan, "Hrisantos Nasıl Öldürüldü?", Hayat Tarih Mecmuası, 1/6, (Temmuz 1970) s.62-66.
- KARAYAKA, Ali, "Mütareke Yıllarında (1919-1920) İstanbul'da İşgal Güçlerinin Himayesinde Bir Katili Şerir; Hrisantos", Polis Dergisi, XI/45, (2005) s.208-213.
- ÖZGÜÇ, Ağâh, "Hrisantos'u Kim Öldürdü?", Popüler Tarih Dergisi, Sayı:21, (Mayıs 2002) s.46-49.